
[2022-48-RE](#)

Causa 2022-48-RE

(Baiget Virallonga c/ Bourgeaud De Iza)

Número de registre 380-2022. Recurs d'empara

Aute del 7 de setembre del 2022

BOPA núm. 112, del 21 de setembre del 2022

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional, l'1 d'agost del 2022, per la representació processal de la Sra. Carolina Baiget Virallonga, mitjançant el qual interposa un recurs d'empara contra la sentència del 28 de juliol del 2021, dictada per la Secció Civil de la Batllia, i, contra la sentència de l'11 de juliol del 2022, dictada per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, per una presumpta vulneració del dret fonamental a la jurisdicció, en el seu vessant dels drets a un procés degut i a obtenir una resolució judicial motivada i fonamentada en Dret, congruent i no arbitrària, i que no produeixi indefensió efectiva, i, atès que demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets esmentats, que anul·li les resolucions impugnades, i, que s'adoptin les mesures per restaurar el seu dret a la jurisdicció vulnerat, d'acord amb les disposicions de l'article 92.2 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional;

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41.2, 98 c) i 102;

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítols primer i sisè;

Escollat l'informe del magistrat ponent, Sr. Josep-D. Guàrdia Canela;

1. Antecedents processals davant les jurisdiccions ordinàries

1.1. La Sra. Maite Bourgeaud De Iza va presentar una acció en reclamació de quantitat a tramitar pel procediment civil ordinari contra la Sra. Carolina Baiget Virallonga, en què sol·licitava el pagament de 17.849,62 € en concepte dels seus honoraris d'advocada en el marc d'una causa de separació matrimonial.

1.2. El 28 de juliol del 2021, la Secció Civil del Tribunal de Batlles va dictar una sentència mitjançant la qual estimava substancialment aquesta demanda, condemnava la defenent a pagar a la demandant 17.849,62 €, juntament amb els interessos legals produïts des de la contesta a la demanda, i les costes processals.

1.3. La representació processal de la Sra. Carolina Baiget Virallonga va interposar un recurs d'apel·lació contra aquesta decisió, i, l'11 de juliol del 2022, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va dictar una sentència en què desestimava aquest recurs, confirmava la sentència de la primera instància i imposava a l'apel·lant les costes generades en segona instància.

1.4. L'1 d'agost del 2022, la representació processal de la Sra. Carolina Baiget Virallonga va interposar un recurs d'empara contra la sentència del 28 de juliol del 2021, dictada per la Secció Civil de la Batllia, i, contra la sentència de l'11 de juliol del 2022, dictada per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia.

2. Argumentació jurídica

2.1. Argumentació de la recurrent

- La recurrent al·lega la vulneració del principi de congruència que derivaria en una infracció del seu dret a la defensa en el marc del principi de contradicció, pel fet que els tribunals ordinaris no haurien tingut en compte que en la factura d'honoraris professionals no apareixia aplicat el criteri de complexitat, el qual tampoc va ser discutit en els escrits rectors de les parts.
- Aquest criteri va aparèixer per primera vegada en fase probatòria, en les al·legacions de la part adversa sobre el primer dictamen del Col·legi d'Advocats, prova sol·licitada per la demandant, quan aquesta no l'afavoria. La introducció del criteri de complexitat en aquest moment és extemporani, ja que la part demandant no pot modificar el càlcul dels honoraris una vegada finalitzada la fase d'al·legacions del plet.
- Aquesta circumstància l'ha situat en indefensió, perquè no ha pogut combatre aquest criteri de facturació, ni ha pogut proposar mitjans de prova en contra.
- Manifesta que si el criteri de complexitat no estava inclòs en la factura com a títol per justificar la reclamació, no es podia introduir *ex post*; per tant, s'ha infringit el principi del contradictori per aquest motiu.
- D'això se'n deriva que els tribunals ordinaris han vulnerat el principi de congruència, perquè la part dispositiva de la sentència no s'adequa ni amb les al·legacions, ni amb les pretensions de les parts deduïdes oportunament.
- En aquest sentit, precisa que si bé les peticions d'aclariment, accessòries o complementàries de les principals, son possibles, el debat no es pot alterar (prohibició de la *mutatio libelli*), perquè es vulneraria el dret a la igualtat en les possibilitats de defensa.
- Per acabar, demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets esmentats, que anul·li les resolucions impugnades i que s'adoptin les mesures

per restaurar el seu dret a la jurisdicció, d'acord amb les disposicions de l'article 92.2 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional.

2.2. Argumentació de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia

- Sobre l'al·legació de la vulneració del principi de congruència respecte a l'aplicació del criteri de complexitat, la Sala Civil exposa que si bé és cert que la factura no cita formalment l'article 5.2 de les Normes Orientadores d'Aplicació del Col·legi d'Advocats i es refereix a un valor del litigi d'1.400.000,00 €, de la lectura dels escrits se'n desprèn de manera molt clara que la demandant va fonamentar la seva reclamació sobre la base d'un valor d'1.688.520,40 € i amb aplicació del criteri de complexitat.

- Considera que la demandada ha pogut presentar tots els elements de defensa que ha considerat oportuns i útils per rebatre el valor del litigi i el criteri de complexitat, però només va proposar una testifical, mancada de credibilitat pels lligams d'amistat amb la seva família.

- Per tant, aquestes qüestions formaven part del litigi i la recurrent no pot al·legar l'existència de cap incongruència.

- La Sala Civil considera que la versió de la recurrent ha quedat totalment contradita pel pacte que conté el conveni regulador, en què es declara que l'exespòs pagarà directament a la lletrada de la seva exesposa l'import de 20.000,00 € corresponents a una part dels honoraris per a la redacció i per a la negociació d'aquest conveni.

- Afegeix que és inversemblant pensar que la recurrent, assessorada per un advocat espanyol amic, i molt implicada en les negociacions, acceptés aquesta clàusula sense adonar-se del seu significat, com també ho és que la recurrent abonés 1.800,00 € posteriorment a la presentació de la factura, i que volgués fer creure que es tractava d'una provisió de fons o que corresponia a un pacte d'honoraris.

- Pel que fa al càlcul dels honoraris, la Sala Civil recorda que la quantia del procés constitueix un criteri objectiu i significatiu, ja que determina el risc econòmic del procés i que, de forma general, comporta una major complexitat. Per aquest motiu les Normes Orientadores fan el primer criteri de càlcul, però per si sol aquest criteri no determina la dificultat d'un procés, ni la feina que un advocat ha hagut de desenvolupar, podent existir moltes altres circumstàncies concurrents.

- Després d'haver interpretat de manera estricta la complexitat en aquest cas, destaca que la recurrent no va negar la realitat del relat de 15 visites amb ella i 8 reunions amb altres lletrats, ni la realitat dels intercanvis continguts en els correus electrònics; que es va confirmar la realitat dels elements de complexitat avançats per la demandant; no va negar la importància dels temes que s'havien de tractar, les condicions de la intervenció de la lletrada demandant, la importància del patrimoni en joc i les relacions conflictuals de les parts, i, per tant, la Sala Civil conclou que el cas presentava una complexitat i una dedicació superior a la normal.

- Afegeix que, en consonància amb el dictamen del Col·legi d'Advocats, tenint en compte la base de càlcul i el criteri de complexitat, la minuta en litigi està per sota dels mínims establerts pel Col·legi mateix.

- Per aquests motius, desestima el recurs d'apel·lació presentat per la recurrent i la condemna al

pagament de les costes processals.

3. Fonaments jurídics del Tribunal Constitucional

3.1. El recurs d'empara que constitueix l'objecte d'aquesta causa s'interposa directament contra la sentència de l'11 de juliol del 2022, dictada per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, a l'empara de l'article 86 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional. Aquesta sentència té la condició de recurrible en empara i el corresponent recurs s'ha interposat dins de termini i en forma legal, ja que compleix totes les exigències que la llei estableix en relació amb la identificació del demandant, la seva legitimació activa i la seva postulació processal. L'acompliment de tots els pressupòsits i requisits formals podria determinar, des d'aquesta perspectiva, que el recurs d'empara fos admès a tràmit.

3.2. No obstant això que s'acaba de dir, també és procedent examinar si concorre igualment la *condictio iuris* que la demanda d'empara no presenti una "*falta manifesta de contingut constitucional*". Aquesta exigència implica que s'acompleixi estrictament el cànon de constitucionalitat, és a dir, que el recurs acrediti suficientment que s'ha produït una infracció o vulneració d'un dret o d'una llibertat fonamentals. Cal recordar que aquesta càrrega processal va ser establerta quan es va obrir als particulars la legitimació pel recurs d'empara constitucional i amb la finalitat de fixar clarament la naturalesa del recurs i del Tribunal encarregat del seu coneixement, de manera que només poguessin ser tractades les qüestions de constitucionalitat, a fi i efecte que el Tribunal Constitucional no es convertís en una tercera instància posterior a la tramitada davant el Tribunal de Batlles i el Tribunal Superior de Justícia, ni en tribunal de cassació amb la finalitat de cassar o trencar les sentències contràries a la llei o a la doctrina jurisprudencial, ni, en definitiva, un tribunal suprem que culminés l'ordre jurisdiccional ordinari. Aquesta característica ha de ser examinada amb una cura especial quan, com en aquest cas, el recurs s'interposa directament i sense altre tràmit, contra una sentència que resol definitivament un conflicte judicial entre parts. En cas de falta manifesta de contingut constitucional i per aplicació de l'article 37.2 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, caldrà pronunciar la inadmissibilitat a tràmit de la demanda d'empara.

3.3. La part recurrent argumenta sobre aquest punt, després d'un extens capítol sobre els antecedents del cas, en l'apartat 2 que titula "*Fonaments jurídics*" i, específicament, en el paràgraf "*2.2. D'ordre constitucional; els drets fonamentals lesionats*". Substancialment el seu raonament parteix de l'article 10.1 de la Constitució, segons el qual el dret a la jurisdicció integra el dret a obtenir una resolució judicial raonable, motivada, completa, congruent amb les pretensions de les parts, fonamentada en Dret, no arbitrària i que no produeixi indefensió efectiva per infracció del principi del contradictori. Se centra, però, fonamentalment en el fet que la minuta d'honoraris reclamada per la part agent en el procediment de base "*no apareix aplicat el criteri de complexitat*"; en què el criteri de complexitat l'invoca per primera vegada la part actora en el seu escrit del 26 d'octubre de 2020; i en què la sentència d'instància, en considerar que s'ha d'aplicar el criteri de complexitat, ha vulnerat el principi de congruència.

3.4. Les dues primeres premisses d'aquest raonament, es manifesten com a absolutament irrellevants en allò que fa referència a l'anàlisi de constitucionalitat. De tota manera cal significar que a la minuta la "*complexitat*" no figura esmentada, però sí "*aplicada*" i el fet de si en un procés civil en reclamació de quantitat derivada d'una minuta d'honoraris professionals d'advocat, s'ha d'explicitar que s'ha aplicat el concepte de la complexitat, és una qüestió de jurisdicció ordinària que ha de ser resolta pel tribunal ordinari, que en aquest cas ho ha fet després del raonament contingut al paràgraf

4t del fonament de dret primer de la sentència impugnada. Igualment és de la competència de la jurisdicció ordinària el fet de determinar si la seva invocació ha estat o no extemporània. La jurisdicció constitucional no té cap decisió a prendre en aquestes matèries. Haurà de pronunciar-se, doncs, estrictament sobre si la sentència de la Sala Civil ha vulnerat el principi de congruència per considerar que s'havia d'aplicar el criteri de complexitat.

3.5. El principi de congruència, íntimament relacionat amb el principi dispositiu i el principi de contradicció, exigeix que els tribunals es pronunciiïn en la seva resolució sobre totes les pretensions contingudes en la demanda o en l'escrit iniciador del procediment. Sobre totes les pretensions, no sobre tots aquells extrems que les parts desitgin. Una pretensió implica un subjecte que la promou, un altre que la resisteix i s'hi oposa, un objecte i una causa. La congruència comporta que l'òrgan judicial ha de resoldre *iuxta allegata et probata*, és a dir, sobre les pretensions de les parts i no pot deixar de respondre a cada una d'elles, no pot donar el silenci per resposta, no pot atendre pretensions no formulades, ni pot resoldre-les ni *infra petita* ni *ultra petita*. En el cas que ens ocupa, la pretensió estava integrada per la reclamació per part d'una advocada a una clienta d'una obligació de pagar determinats honoraris professionals, a conseqüència de la prestació de diversos serveis professionals. Que l'assumpte que va donar lloc a la meritació dels honoraris, fos o no fos complex, pròpiament no integra la pretensió, encara que constitueixi un element fonamental a l'hora de determinar l'import dels honoraris. Un òrgan judicial al llarg de la gènesi lògica de la seva resolució ha de resoldre gran nombre d'allò que la doctrina processal denomina "*punts*" o "*qüestions*", però que no són pretensions en sentit formal. I així succeeix en aquest cas. La Sala Civil no "*decideix*" sobre si l'assumpte confiat a l'advocada agent era o no era complex. Allò que decideix és que l'import de la seva minuta d'honoraris era correcte. Òbviament, en el seu itinerari lògic, la Sala parteix del punt de vista segons el qual l'assumpte era complex, però aquesta realitat no transforma una decisió de tràmit en la resolució d'una pretensió.

3.6. Tant en el Principat d'Andorra com en els països del nostre entorn jurídic basat en el dret romà, la prestació de serveis professionals per part dels advocats i de moltes altres professions liberals, es qualifica d'arrendament sigui d'obra (*locatio-conductio operis*) sigui de serveis (*locatio-conductio operarum*). Una de les seves característiques la constitueix el fet que sovint resulta difícil fixar el preu del contracte, perquè no se sap l'envergadura final de l'obra ni dels serveis a prestar. Encara que actualment hi ha una indiscutible tendència a fixar un pressupost previ, de moment aquest no és exigible. Per aquest motiu la seva fixació de principi es deixava en mans del professional que ho havia de fer d'acord amb el seu honor i d'aquí el nom d'honoraris. Quan no hi havia conformitat resolien els tribunals que habitualment seguien el criteri dels col·legis professionals que, en aquest sentit, exercien una funció que, sense tenir característica d'arbitratge, ultrapassava la funció pròpia del peritatge per atansar-se a aquella de "*l'arbitrador*" que, com en diversos altres supòsits, integra una relació jurídica que, quant al preu, era determinable però indeterminada.

3.7. La sentència de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, amb caràcter fonamental, així com la del Tribunal de Batlles, es mouen en aquesta mateixa línia. La primera reconeix -fonament de dret primer- la plena vigència i l'aplicabilitat del principi de congruència, referit a "*totes les pretensions regularment adduïdes i només elles*", tenint cura de remarcar a continuació que la incongruència només es dona si provoca indefensió, cosa que no s'ha produït en aquest cas, com es raona a bastament en una fonamentació jurídica sòlida, en què s'acredita que en el procés es va debatre la complexitat. La conclusió a la qual arriba la sentència no pot ser titllada d'il·lògica, d'arbitrària o d'absurda de manera que infringeixi el dret a la jurisdicció quan acte seguit conclou que "*l'extemporaneïtat, la sorpresa i la incongruència que denuncia, no existeixen*". La resta de la sentència que fonamenta la seva decisió final pròpiament no és impugnada en aquesta via d'empara. La sentència del Tribunal de Batlles es mou en la mateixa línia i afegeix la consideració segons la

qual, d'acord amb les regles de distribució de la càrrega de la prova, bé hauria pogut la part demandada *-reus in excipiendo fit actor-* acreditar que el treball professional de la part agent no reunia el requisit de la complexitat i que, per tant, els seus honoraris eren excessius o indeguts.

3.8. En no apreciar-se l'existència d'incongruència i entenent que no s'ha produït indefensió, no es pot considerar que s'hagi vist vulnerat el dret fonamental a la jurisdicció que correspon a la recurrent i, per tant, és procedent declarar que el seu recurs d'empara presenta una falta manifesta de contingut constitucional i que no ha de ser admès a tràmit.

Per tot això que s'ha exposat,

El Tribunal Constitucional del Principat d'Andorra,

Decideix:

1. No admetre a tràmit el recurs d'empara 2022-48-RE interposat per la representació processal de la Sra. Carolina Baiget Virallonga contra la sentència del 28 de juliol del 2021, dictada per la Secció Civil de la Batllia, i, contra la sentència de l'11 de juliol del 2022, dictada per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia.

2. Notificar aquest aute a la representació processal de la recurrent, al president de la Batllia, al president del Tribunal Superior de Justícia i al Ministeri Fiscal.

3. Publicar aquest aute, d'acord amb allò que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*.

Acordat a Andorra la Vella, el 7 de setembre del 2022.

Jean-Yves Caullet
President

Joan Manel Abril Campoy
Vicepresident

Dominique Rousseau
Magistrat

Josep-D. Guàrdia Canela
Magistrat

